

*Дмитро КУЛЕБА,
Міністр закордонних справ України*

УКРАЇНЬСЬКА ДИПЛОМАТІЯ ЗА 30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Вітаю читачів «України дипломатичної» з 30-ю річницею відновлення незалежності нашої держави.

За ці три десятиліття в Україні виросло та стало активною суспільною силою ціле покоління, яке не знало життя у «тюрмі народів». Для них Україна завжди була, є і буде незалежною. Дивлячись на них, я відчуваю впевненість, що точку неповернення ми вже пройшли. Українська держава збулася і утвердилася, а будь-які намагання повернути її в минуле приречені на поразку.

Тридцять років – це вік, у якому час стати творцями свого щастя, власних безпеки є успіху. Для цього на доручення Президента України Володимира Зеленського Міністерство закордонних справ розробило Стратегію зовнішньополітичної діяльності. Уперше за три десятиліття наша держава отримала системний документ найвищого рівня у сфері зовнішньої політики, який чітко визначає пріоритети та цілі, забезпечує системність в ухваленні рішень і в роботі дипслужби, дає змогу втілювати довгострокові політики для досягнення амбітних результатів.

Стратегія передбачає, що одночасно із незмінним курсом на членство в НАТО та ЄС Україна вже нині додатково зміцнює свою і регіональну безпеку, гуртуючи довкола себе дружні країни та створюючи альянси однодумців. 2020 року ми започаткували Люблінський трикутник із Польщею та Литвою, формат «Квадрига» з Туреччиною, а вже цього року створили Асоційоване тріо з Грузією та Молдовою і безпрецедентну за своїм масштабом та історичним значенням Кримську платформу.

30 років тому багато хто з нас уявляв майбутнє як рівну та пряму дорогу до демократичної і заможної Європи, де панує мир, злагода й закон. Шлях виявився тернистим. Ми пройшли через економічні кризи, дві революції та понад сім років війни – протистояння російській агресії, яка досі триває. Однак Україна зуміла захистити від внутрішніх і зовнішніх ворогів своє право на існування, право на вибір, право на європейський та євроатлантичний шлях. Український народ заплатив надзвичайно високу ціну за свободу. Але я переконаний, що її втрата обійшлася би нам ще дорожче.

За ці три десятиліття ми так звикли до демократії, що не помічаємо її, як не зважаємо на повітря. Проте достатньо поглянути на сусідню Росію чи Білорусь, аби побачити, як живуть суспільства, з яких викачали кисень народовладдя. Такий негативний приклад пробуджує почуття глибокої вдячності до героїв Революції гідності та війни з російським агресором.

Дипломатична служба є одним зі стовпів української державності. За тридцять років вона розв'язала безліч надскладних проблем і довела, що непохитно боронить українських громадян та національні інтереси України. Першим викликом стала розбудова самого Міністерства закордонних справ. Республіканське міні-МЗС здебільшого мало маріонеткові функції, але кілька десятків його співробітників добре знали свою професію і мали досвід роботи за кордоном. Вони передали власні знання сотням новобранців, які прийшли в міністерство протягом перших років незалежності. Українську дипломатичну службу розбудовували, так би мовити, «на марші».

У цієї команди першопрохідців на чолі з міністром закордонних справ Анатолієм Зленком були завдання історичного масштабу, найголовніше з яких – здобуття міжнародного визнання нашої незалежності. Постановлення України й ще 14 держав на уламках Радянського Союзу заскочило зненацька оглядачів, політиків та урядовців Заходу. Але всеукраїнський референдум 1 грудня поставив крапку в дискусіях. Світ переконався, що український народ прагне суверенності. Парад визнань не розпочався сам собою. Для дипслужби це означало колосальну роботу з установлення відносин і налагодження реальної співпраці з десятками країн. Те саме стосувалося й міжнародних організацій. Місце в ООН ми успадкували від Української РСР, але для здобуття членства в Раді Європи, Світовій організації торгівлі та інших інституціях знадобилися роки копіткої реформаторської праці в межах усієї держави.

Цьогоріч Україна втратила Анатолія Максимовича Зленка, першого очільника незалежного українського МЗС. Він виховав не одне покоління дипломатів і все своє життя був беззастережно відданий нашій державі та її міжнародним відносинам. Саме він заклав підвалини курсу європейської інтеграції України. На спогад про історичну постать Анатолія Зленка

я ухвалив рішення присвоїти його ім'я найвищій відзнаці міністерства – нагрудному знакові “За відданість дипломатичній службі”.

Європейська та євроатлантична інтеграція України незмінно є стратегічним напрямом роботи української дипломатії всі ці роки та одним із головних пріоритетів Стратегії зовнішньополітичної діяльності. Вона втілює в собі цивілізаційний вибір України на користь свободи й демократії. Шлях до членства в ЄС та НАТО передбачає всеохопні внутрішні трансформації нашої держави та суспільства. У нас уже є вагомі досягнення на цьому шляху, які змінили геополітичну позицію України, зробили нашу країну невіддільною частиною Західного світу. 2008 року Північноатлантичний альянс визнав майбутнє членство України в НАТО, 2014 року Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС, 2017 року Україна та ЄС встановили безвізовий режим, а 2020-го Україна стала партнером НАТО із розширеними можливостями.

Безперечно, головним викликом для незалежної України досі є збройна агресія Росії, яку вона розпочала проти нашої держави 2014 року. Дипломатичний фронт відіграє важливу роль в обороні України. Саме тому протидія російській агресії увійшла до топпріоритетів Стратегії зовнішньополітичної діяльності. Україна консолідувала широку міжнародну коаліцію на свою підтримку в збройному протистоянні з Москвою, зберегла й зміцнила її. Про це свідчить, зокрема, рішуча реакція наших партнерів на чергове загострення Росією безпекової ситуації поблизу кордонів України та в тимчасово окупованому Криму у квітні 2021 року.

Головну роль у стримуванні російської агресії відіграли наші герої – хоробрі чоловіки й жінки в одностроях, які стали до лав Збройних Сил та добровольчих батальйонів і захистили Україну, сплутавши плани агресора. Дипломати весь цей час тримали зовнішній фронт – консолідували підтримку міжнародної спільноти, забезпечували її систематичний тиск на Москву. Дипломатичні зусилля під час консультацій у Мінську та раундів переговорів у Нормандському форматі дали змогу суттєво зменшити інтенсивність вогню. Усупереч домовленостям саміту лідерів держав Нормандського формату в Парижі в грудні 2019 року російська сторона так і не припинила вогню, проте надзвичайно активна дипломатична робота України все ж таки врятувала сотні, якщо не тисячі життів військовиків і цивільних.

Поки Україна та міжнародна спільнота у 2014–2015 роках чимдуж гасили за допомогою дипломатії полум'я кривавих боїв на Донбасі, тема Криму під російською окупацією відійшла в тінь. На відміну від Донбасу, для Криму не було створено жодного дипломатичного формату. Це повністю відповідало одній із цілей Кремля: відвернути увагу від свого злочину, змусити світ змиритися з фактом окупації навіть попри публічні заяви про невизнання спроби анексії українського півострова.

Цьогоріч з ініціативи Президента України Володимира Зеленського ми виправили цю помилку. 23 серпня, напередодні 30-ї річниці відновлення незалежності, ми провели у Києві за участі 46 високих делегацій установчий саміт нового міжнародного формату – Кримської платформи. Були представлені всі країни Євросоюзу та НАТО, тобто весь демократичний світ. Ми повернули Крим у центр уваги міжнародного співтовариства. Кримська платформа працюватиме постійно й на всіх можливих рівнях – глав держав, дипломатії, парламентів, неурядових громадських організацій, експертів. Мета платформи – деокупація Криму та його повернення під контроль України. На шляху до її досягнення платформа займатиметься всім спектром проблем, що їх породила російська окупація. Від підтримання тиску на агресора та підвищення ефективності санкційного режиму до протидії загрозам милітаризації Криму й екологічної кризи, захисту свободи мореплавства. Країни-партнери Кримської платформи приділятимуть особливу увагу захистові прав людини та національних прав кримських татар, боротьбі за звільнення з російської неволі політичних в'язнів.

Саміт Кримської платформи став наймасштабнішим міжнародним заходом, який Україна проводила за всю історію незалежності, і, безперечно, однією з найважливіших подій року в українській зовнішній політиці. Кримська платформа перекреслила роки самонавіювання, яким займалися російські чиновники, розповідаючи, що питання Криму, мовляв, «закрите». Участь 46 партнерів у саміті Кримської платформи в Києві переконливо довела, що питання Криму «закритим» стане лише тоді, коли над півостровом замайорить український прапор. Росії доведеться повернути загарбані території законному господареві та відповідати за скоєні злочини.

Стратегія зовнішньополітичної діяльності передбачає, що Україна активно розвиває двосторонню співпрацю зі стратегічними партнерами. Партнером України номер один у безпековій сфері є Сполучені Штати Америки. Візит Президента України Володимира Зеленського до США відкрив новий етап українсько-американських відносин, що має на меті поглиблення взаємодії у сфері безпеки та оборони, торгівлі, енергетики й інших галузях.

Україна активно розвиває стратегічне партнерство з Великою Британією. 1 січня 2021 року набула чинності Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство, яка вивела відносини Києва й Лондона на принципово новий рівень.

Міністерство закордонних справ України за останні півтора року докорінно перебудувало інструментарій сприяння українському бізнесові у виході на зовнішні ринки. Я переконаний, що роль дипломатів у підтриманні експорту та зміцненні української економіки є однією з провідних. Сильна країна – це країна, яка вміє відкривати нові можливості для своїх компаній на іноземних ринках і захищати їх. Саме тому ми суттєво поси-

лили економічну роботу закордонних дипустанов, запровадили нові критерії оцінювання праці дипломатів за напрямом торгівлі й інвестицій. Ми перетворили Раду експортерів та інвесторів при МЗС України на справді активний орган, який створює нові економічні можливості для українських компаній. Бізнес знайшов надійного партнера в МЗС України, і це очевидно доводять цифри. Якщо рік тому в Раді експортерів та інвесторів було трохи понад сотню компаній, професійних спільнот і асоціацій, то тепер їх уже більш ніж 350. Підприємці йдуть туди, де відчувають реальну підтримку.

Ідеться не лише про зміну методів і культури взаємодії з українськими експортерами та іноземними інвесторами, а й про розширення географії торгівлі та інвестицій завдяки відкриттю нових ринків Азії, Південної Америки й Африки.

В умовах, коли Росія веде всесвітню інформаційну війну, МЗС України кардинально оновило й посилило інформаційну, іміджеву та культурну діяльність. Ми вперше розробили та ухвалили два програмні документи – Комунікаційну стратегію та Стратегію публічної дипломатії, які надають нашій діяльності структурованості й системності.

Спільно з Українським інститутом Міністерства закордонних справ ми створили офіційний вебсайт України «Ukraine.ua», який став універсальним інструментом для поширення інформації про нашу країну серед міжнародної аудиторії. Він уже «говорить» англійською, німецькою, французькою, іспанською, китайською і арабською мовами. Ми успішно втілюємо ініціативу першої леді України Олени Зеленської та впроваджуємо українськомовні аудіогіди в музеях світу. Повага до української мови й культури за кордоном – це повага до самих себе та повага світу до України.

Ми приділяємо особливу увагу боротьбі з дезінформацією та розбудові міжнародної співпраці в цій галузі. Цьогоріч з ініціативи України в ООН уперше відбувся спеціальний захід під назвою «Перевірка фактів як глобальна практика з протидії дезінформації та неправдивим відомостям».

Забезпечення прав та інтересів співвітчизників за кордоном є постійним і незмінним пріоритетом Міністерства закордонних справ та одним із головних пріоритетів Стратегії зовнішньополітичної діяльності.

Цьогоріч Україна вже кілька разів ділом довела, що не залишає в біді своїх громадян за кордоном. У травні наша держава провела успішну міжнародну гуманітарну операцію – евакуювала 109 українців, 13 молдован і 4 болгар із Сектора Гази після загострення там безпекової ситуації. А в другій половині серпня Україна знову вразила весь світ, коли стала однією з європейських держав, які провели найуспішніші операції з евакуювання своїх та іноземних громадян з Афганістану, де до влади прийшли таліби. Це була чи не найскладніша з усіх наших рятувальних місій, але ми зуміли витягнути понад 650 людей із небезпеки та хаосу Міжнародного аеропорту Кабула.

Російська агресія змусила нас захищати не лише співвітчизників за кордоном, а й українців на окупованих територіях. Це гостре питання порушили на саміті Кримської платформи. Цьогоріч ми також розпочали проєкт «Isolyatsia: must speak». Він привертає увагу міжнародної спільноти до незаконних арештів і тортур у донецькій в'язниці «Ізоляція» та інших місць позбавлення волі на окупованих територіях Донбасу.

Уже два роки світ майже паралізований пандемією COVID-19, що значно підвищило навантаження на наші посольства та консульства. У складних умовах локдаунів і закритих кордонів навесні 2020 року ми сприяли поверненню додому понад 250 тисяч співвітчизників, нині ж у режимі реального часу надаємо нашим громадянам інформацію про умови в'їзду, виїзду чи транзиту в кожній країні. Із цією метою МЗС створило унікальний цифровий інструмент – інтерактивну мапу світу, яку щомиті оновлюють. Ми активно запроваджуємо зручні електронні послуги, аби зробити сервіси МЗС якомога доступнішими для громадян.

Ми цифровізуємо та модернізуємо всю внутрішню роботу дипломатичної служби, щоб МЗС України було сучасним зовнішньополітичним відомством, яке працює за найвищими світовими стандартами. Переконаний: спільною і наполегливою системною працею ми обов'язково досягнемо цієї та решти наших амбітних цілей.